

Управління інноваційною діяльністю навчального закладу на основі проектних технологій

У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти управління інноваційною діяльністю загальноосвітнього навчально-виховного закладу для дітей з особливими потребами на основі проектних технологій.

Ключові слова: педагогічна інноватика, інновації, інноваційне управління, метод проектів.

В статье рассмотрены теоретические и практические аспекты управления инновационной деятельностью общеобразовательного учебно-воспитательного комплекса для детей с ограниченными возможностями на основе проектных технологий.

Ключевые слова: педагогическая инноватика, инновации, инновационное управление, метод проектов.

Вступ. Нові процеси у суспільстві зумовлюють формування нових ідей в освіті та вихованні, формування нової педагогічної парадигми, характерною ознакою якої є інноваційність – здатність до оновлення, відкритість загалом. Теоретичним осмисленням освітніх інновацій, їх аналізом, класифікацією, оцінкою та практичним впровадженням в діяльність сучасних навчально-виховних закладів займається нова галузь педагогічної науки, яка називається **педагогічною інноватикою**. У період оновлення системи освіти в Україні великого значення набувають пошуки принципово нових механізмів взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу. Одним із таких механізмів є відпрацювання нових моделей управління навчально-виховним закладом.

Технологія управління розвитком освітньої організації запозичена з виробничого та соціального менеджменту, коли поширилась нова модель управління, пов'язана з нестабільністю факторів зовнішнього середовища. Ця модель інноваційного менеджменту актуальна і для сучасної освітньої організації, яка знаходиться під впливом динамічного розвитку цивілізації.

Матеріал та методика дослідження. Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури свідчить про значний інтерес зарубіжних і вітчизняних науковців до суті та генезису нових педагогічних ідей, шляхів впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес закладів освіти (Ж.-Ж. Руссо, М. Пирогов, К. Ушинський, Л. Толстой, С. Френе, М. Монтессорі, А. Макаренко, В. Сухомлинський, І. Зязюн.).

У 50-60-их роках ХХ століття у зв'язку з колосальним проривом у галузі науки і техніки було відмічено, що освіта значно відстає від суспільних тенденцій. Це явище американський вчений Філіп Кумбс витлумачив як кризу освіти. У цей же час почала формуватись і педагогічна інноватика як галузь педагогічної науки. Проблеми аналізу педагогічних інновацій висвітлено у дослідженнях К. Ангеловськи (Сербія), Х. Барнет, Д. Гамільтон, Н. Грос (США) та ін. Було створено Центр дослідження інновацій в освіті під егідою ЮНЕСКО, Азіатський центр педагогічних інновацій для розвитку освіти, Міжнародне бюро з питань розвитку освіти.

У 1978 р. групою вчених у доповіді Римському клубу було відзначено, що традиційна освіта недостатньо розвиває здібності, необхідні випускникам для того, щоб самостійно самовизначитись у світі, бути активними та динамічними на ринку праці. Головними недоліками системи освіти є невміння та небажання дітей учитись, несформованість ціннісного ставлення до власного розвитку і освіти.

Тому в багатьох країнах – США, Італії, Німеччині, Франції, Великобританії, Японії, Тайвані та Кореї – розпочались реформи всіх ланок освітньої системи, активне впровадження інноваційних стратегій організації навчання. Інноваційна організація навчання зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі, навчальна та освітня діяльність ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості. Було визначено пріоритети сучасної освіти, а саме: навчити вчитись; навчити працювати; навчити співіснувати; навчити жити.

Основним поняттям педагогічної інноватики як наукової дисципліни є інновація – нововведення, зміна, оновлення, новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях. Інновацію в педагогіці співвідносять з прогресивним, корисним, сучасним та характеризують за такими

ознаками, як актуальність, стабільність, ефективність, оптимальність, змінюваність.

Зумовлені суспільною потребою комплексні процеси створення, впровадження і поширення інновацій та змін освітнього середовища визначають як інноваційні освітні процеси. Визначальними рисами інноваційного творчого підходу є: відкритість культурі і суспільству; відкритість вихователя до діалогічної взаємодії з вихованцями, яка передбачає рівність психологічних позицій; відкритість «Я» учасників виховного процесу, здатність до саморозвитку.

Порівняльна характеристика традиційного та інноваційного освітніх процесів наведена у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційного та інноваційного освітніх процесів

Характеристика процесу	Традиційний процес	Інноваційний процес
Кінцева мета	Задоволення традиційної потреби	Задоволення та формування нових потреб
Шляхи здійснення мети	Небагато, визначено оптимальний	Багато
Тип	Безперервний	Дискретний, перервний
Керованість	Висока	Низька
Плани	Короткострокові	Довготермінові
Система	Залишається без змін	Переходить на новий рівень розвитку
Форми організації	Жорсткі, чітко регламентовані	Гнучкі, слабо структуровані
Відповідальність	Стабілізується, концентрується	Перерозподіляється
Ступінь ризику	Низька	Висока
Форма взаємодії учасників	Об'єктно-суб'єктна	Суб'єкт-суб'єктна

І.А. Зязюн стверджував, що смислом і метою сучасної освіти повинна стати людина у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонізація відносин з собою та навколишнім світом, в ідеалі призначення системи освіти – щастя людини. Основу і зміст інноваційних освітніх процесів складає інноваційна діяльність педагогів-новаторів: В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, В. Шаталова та ін.

Інноваційна стратегія освіти передбачає особливу увагу до питання якості освіти. Якість освіти – рівень знань і вмінь, розумового, морального і фізичного розвитку тих, хто навчається на певному етапі відповідно до поставлених цілей; рівень забезпечення навчальної діяльності і надання освітніх послуг учасникам освітнього процесу навчально-виховним закладом.

Стратегія інноваційних змін в освіті передбачає перш за все удосконалення та впровадження сучасних технологій в управління навчально-виховним комплексом, запровадження інноваційних методів управлінської діяльності.

Управління навчальним закладом – це цілеспрямована активна взаємодія керівника з іншими учасниками освітнього процесу з метою забезпечення координації зусиль щодо оптимального функціонування установи.

Інноваційне управління навчальним закладом – це вид управлінської діяльності, який спрямований на досягнення більш високого якісного рівня і забезпечення якісно нових освітніх результатів в умовах змінних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. До значущих факторів зовнішнього середовища освітнього закладу (екзогенних факторів) можна віднести такі: науково-технічний прогрес, зміна соціально-економічного становища в країні, зміна соціально-політичної ситуації, законодавства та соціальних замовлень на фахівців, конкуренція. Внутрішніми (ендогенними) факторами, які визначають інноваційну стратегію управління навчальним закладом, є оновлення змісту та технологій навчання, зміна потреб учасників навчально-виховного процесу, зміна у фінансуванні та засобах регулювання освітнім закладом, незадоволення традиційною моделлю освіти.

Отже, завдання інноваційного управління полягає в тому, щоб спроектувати та підтримати таке середовище, в якому люди працюють ефективно для досягнення спільної мети. Порівняння традиційної та інноваційної моделі управління освітнім закладом наведено у таблиці 2.

Серед напрямів модернізації управління освітнім закладом можна відзначити такі: оптимізація організаційно-управлінських структур; удосконалення технології прийняття рішень; оновлення функцій управління; впровадження нової етики управління; підготовка та перепідготовка управлінців всіх рівнів.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика традиційної та інноваційної моделі управління

Параметр	Традиційне управління	Інноваційне управління
Місія	Передача соціального досвіду	Формування особистості – активного об'єкта сучасного світу
Об'єкт управління	Навчально-виховний процес	Інноваційний розвиток
Характеристика управління	Стабільність, дотримання норм і стандартів	Оновлення управлінських функцій та технологій
Вимоги до керівника	Справедливість, компетентність, авторитетність	Ініціативність, рішучість, творчість
Зміст освіти	Реалізація традиційних програм	Використання нових ідей, оновлених програм, нових предметів
Технології навчання	Забезпечують формування знань, умінь, дисципліну	Забезпечують розвиток особистості
Організація навчання	Класно-урочна система	Нові моделі організації
Кадрове забезпечення	Стабільний склад	Конкурсні засади відбору кадрів
Науково-методичне забезпечення	Традиційна науково-педагогічна робота	Постійна перманентна система підвищення кваліфікації

Основними **функціями інноваційного менеджменту** в освітньому закладі є:

аналітико-прогностична, що пов'язана з глибоким аналізом стану системи, вивченням невідкладних проблем, відстеженням тенденцій і закономірностей, виявленням перспектив та прогнозованих змін у майбутньому; вона передбачає розробку прогнозів щодо доцільності оновлення й методів модернізації систем, наповнення новим змістом діяльності;

функція планування в інноваційному менеджменті передбачає розробку стратегічних і тактичних планів щодо впровадження інновацій;

функція організації покликана забезпечити упорядкування діяльності людей під час періоду впровадження

інновацій, розподіл повноважень та відповідальності за окремі ланки роботи. Домінуючими стають такі види діяльності, як координація та стимулювання. Координація в інноваційному менеджменті дозволяє уникнути надмірного хаосу, аритмії у період розвитку організації. Стимулювання забезпечує високий рівень зацікавленості персоналу в інноваційній роботі та її результатах;

функція контролю дозволяє перевіряти хід впровадження інновацій, результативність інноваційного підходу до діяльності. Основними засобами інноваційного контролю виступають моніторинг, експертиза, аналіз інформації;

регулювання в інноваційному менеджменті передбачає корекцію діяльності з упровадження інновації за наслідками контролю, створення ситуації відносної стабільності і рівноваги, запобігання відхиленням від запланованих інноваційних стандартів.

Управління інноваційними освітніми процесами здійснюється за певними принципами, що постають як норми та орієнтири діяльності та забезпечують її успішність й ефективність. Серед основних **принципів реалізації інновацій** в освіті виділяють:

принцип організованої інноваційної зміни стану системи, що передбачає чітке ціле покладання та планування організаційних змін, обґрунтування умов та засобів. За допомогою яких ці зміни буде реалізовано;

принцип переходу від стихійних механізмів перебігу інноваційних процесів до свідомо керованих, тобто формування ефективного механізму відбору, аналізу та впровадження інновацій на кожному напрямі діяльності закладу освіти;

принцип інформаційної, матеріально-технічної, кадрової забезпеченості інноваційних технологій та педагогічних нововведень;

принцип прогнозування зворотніх та незворотніх змін в інноваційному соціально-педагогічному середовищі, дія якого спрямована на недопущення стихійних, нераціональних, неефективних змін, що можуть погіршити якість освіти, викликати конфлікт у педагогічному колективі;

принцип прискорення розвитку інноваційних процесів у системі освіти, який передбачає підтримку та стимулювання педагогів до інноваційної діяльності та усунення бар'єрів до творчої роботи.

Серед найбільш ефективних методів інноваційного управління освітньо-виховним закладом можна відзначити **метод проектів**. Поняття проект (з лат. – кидання вперед) має декілька значень, а саме:

- розроблений план;
- попередній текст, задум;
- певна форма організації починань;
- форма побудови цілеспрямованої діяльності.

Метод проектів передбачає рішення певної проблеми, взятої з реального життя. Це обумовлює використання різних засобів і поєднання знань з науково-технічних та творчих галузей.

Проектування – це спеціальна концептуально обумовлена та технічно забезпечена діяльність, спрямована на створення системи. Теоретичне і практичне обґрунтування проектної технології розробили в 20-ті рр. ХХ ст. американський педагог Дж. Дьюї та його послідовник В. Кілпатрик. Проектування в освіті – це розробка основних ознак, напрямів та умов педагогічної діяльності. Проектувати можна педагогічні системи, педагогічні процеси, педагогічні ситуації. Цей метод завжди орієнтований на самостійну діяльність – індивідуальну, парну, групову, яку здійснюють упродовж визначеного терміну. Як педагогічна технологія, метод проектів навчає вибирати найоптимальніші варіанти розвитку і є показником високої кваліфікації окремих педагогів та педагогічного колективу. Як правило, кожний проект має визначену стандартну структуру, що забезпечує чіткість планування і досягнення мети. В структурі проекту виділяють такі розділи:

1. Актуальність проекту.
2. Мета проекту.
3. Завдання проект.
4. Характеристика проекту:
  - за кінцевим результатом: творчий, практично-орієнтований;
  - за змістом: монопредметний, мультипредметний;
  - за кількістю учасників;
  - за тривалістю;
  - за ступенем самостійності;
  - за характером контактів.
5. База реалізації проекту.
6. Учасники проекту.

7. Співучасники проекту.
8. Термін реалізації проекту.
9. Прогнозований результат.
10. Ресурси (людські, фінансові, технічні, інформаційні).
11. Етапи реалізації завдань.

У Кам'янець-Подільському навчально-виховному комплексі з центром реабілітації слабкозорих дітей з 2004 року впроваджуються проектні технології управління навчально-виховним процесом. На їх основі розроблений перспективний план розвитку закладу, формуються річні календарні плани, плани роботи методичних комісій, творчих груп та окремих педагогів. У навчально-виховному комплексі реалізуються такі проекти: управління інноваційною діяльністю НВК, «Вчитель», «Робота з обдарованими та здібними учнями початкових класів», «Використання інтерактивних методів та мультимедійних технологій для розвитку творчих здібностей обдарованих дітей старшої школи», «Рання соціальна реабілітація слабкозорих дітей».

Так, проект «Крок за кроком до життєвої компетентності» має на меті формування і розвиток свідомої особистості з громадянською позицією, готовою до конкретного вибору свого місця в житті, здатною змінити на краще своє життя й життя своєї країни. Учасниками проекту є учнівська молодь віком від 12 до 17 років, дитячо-юнацька організація «Нова генерація лідерів», батьківська громадськість, педагоги. В рамках проекту було розроблено модульні програми і проведено цикл тренінгів для молодіжних лідерів та педагогів щодо творчого саморозвитку дітей з особливими потребами, формування лідерських якостей, покращення соціальної адаптованості, організовано учнівські конференції, семінар «Формування та розвиток життєвої компетентності: стратегія, технології, перспективи», передбачено видання науково-методичного посібника.

Під час реалізації проекту «Використання інтерактивних методів та мультимедійних технологій для розвитку творчих здібностей обдарованих дітей старшої школи» було поставлено завдання створити умови для розвитку здібностей і заохочення учнів до самостійного пошуку знань на базі творчої групи «Інтерактив», створити бібліотеку мультимедійних засобів (компакт-дисків, аудіокасет, навчальних програм) для різних предметів, розробити комп'ютерні програми для діагностики

та розвитку інтелектуальних здібностей, стимулювати до участі у предметних олімпіадах.

З метою розвитку творчого потенціалу учні НВК брали участь у Всеукраїнських олімпіадах з базових дисциплін, Міжнародному математичному конкурсі «Кенгуру», Міжнародному конкурсі знавців української мови ім. П. Яцика, Всеукраїнському інтерактивному природничому конкурсі «Колосок», міських, обласних і Всеукраїнських виставках декоративно-ужиткового та образотворчого мистецтва, де показали високі результати, неодноразово займали призові місця.

Головною метою проекту «Рання соціальна реабілітація слабкозорих дітей» є успішна інтеграція дітей з вадами зору у суспільство шляхом ранньої діагностики і впровадження системи дистанційної й амбулаторної тифлопедагогічної та медико-психологічної допомоги. В рамках проекту створено центр «Геліос», який обслуговує дітей Хмельницької області. На базі центру діє система ранньої дистанційної тифлопедагогічної допомоги, яка надає бенефіціарам проекту такі послуги:

- виявлення та відбір дітей з порушеннями зору, що потребують ранньої соціальної реабілітації;
- рання медична корекція та реабілітація;
- психолого-педагогічна діагностика;
- психологічна робота з сім'єю, спрямована на розуміння та врахування потреб дитини;
- логопедична корекція;
- соціально-побутова орієнтація;
- соціальна реабілітація (для дітей віком від 0 до 3 років);
- підготовка до навчання в школі;
- індивідуальні та групові заняття з корекції психофізичного розвитку;
- навчання правильного користування індивідуальними засобами корекції та реабілітації.

Висновки та перспективи досліджень. Проектний метод управління залучає до ефективної роботи всіх учасників навчально-виховного процесу, дозволяє чітко планувати завдання, етапи роботи, контролювати використання ресурсів та досягнення результатів.

Отже, впровадження інноваційних методів управління освітнім процесом забезпечує високі результати діяльності навчально-виховного комплексу, успішну соціальну реабі-

літацію та інтеграцію випускників у суспільне життя, стимулювання розвитку творчого потенціалу та професіоналізму педагогічного колективу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 р.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р.
3. Постанова КМУ «Про державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») від 3 листопада 1993 р.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Впровадження проектних технологій в навчально-виховний процес реабілітаційного закладу. – Кам'янець-Подільський, 2007.
6. Книга керівника навчального закладу: Довідково-методичне видання/ Упоряд. В.В.Скиба, Б.М. Терещук. – Харків: Торсінг плюс, 2006. – 768 с.

Theoretical and practical aspects of management of innovative activity of comprehensive school for children with special needs on the basis of projected technologies are considered in the article.

Key words: pedagogical innovation, innovations, innovative management, project method.

Отримано: 8.05.2009

УДК 159.922.6 – 056.3:616.89 – 008.454 (043.3)

Н.І.Бігун

Психологічні умови виникнення та розвитку депресивних розладів у підлітків

Стаття присвячена проблемі депресивних розладів у школярів підліткового віку. Автор досліджує психологічні умови розвитку депресивних розладів у підлітків. Стаття підготовлена за матеріалами дисертаційного дослідження.

Ключові слова: депресія, депресивний розлад, підліток, підлітковий вік, особистість, особистісний розвиток, особистісна компетентність, особистісний підхід, психологічні умови.